

E-DEVLET UYGULAMALARI ÇERÇEVESİNDE MERNİS PROJESİ VE BEKLENTİLER

Dr. H. Tuğba Eroğlu*

Giriş

Nüfus işleri, vatandaş ve devlet arasındaki ilişkilerde önemli bir belirleyicidir. Birey tüm hayatı boyunca eğitim, sağlık, askerlik, güvenlik gibi pek çok alanda devlet ile ilişki içerisinde. Bu alanlardaki işlemlerinde bireyin nüfus kayıtları önemlidir. Her kurumun kendisi ile ilgili olan işlemlerde bireyden nüfus kayıtları ile ilgili bilgiler istenmektedir. Bu da bireyin her işi için başvurduğu kurumda ayrı ayrı nüfus bilgilerini vermesi demektir ki hem maliyet hem de zaman bakımından bir israf söz konusu olmaktadır.

Oysa kamu yönetiminde reform çalışmaları ile bireye yönelik hizmet ve işlerde kolaylık, ucuzluk, hız ve kalite hedeflenmektedir. Bu hedeflerin gerçekleştirilmesinde de bilgi ve iletişim teknolojileri en önemli araçlardır. Gelişmiş ülkelerde vatandaş-devlet ilişkisinin önemli bir bölümü artık bilgisayar üzerinden sağlanmaktadır.

Ülkemizde e-devlet çalışmalarına öncelikle internet sitelerinin kurulması ile başlanmış (ülkemizde 493 adet kamu kurum ve kuruluşunun belediyeler ve belediyelere bağlı kurumlardan 270'inin internet sitesi bulunmaktadır), daha sonra hazırlanan e-devlet projeleri ile geliştirilmiştir. E-devlet projelerinin başında İçişleri Bakanlığı Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü'nce yürütülen Merkezi Nüfus İdaresi Sistemi (MERNİS) gelmektedir. Bu proje, Türkiye'deki tüm vatandaşların nüfus kayıtlarının bilgisayar ortamında saklanmasını sağlamaktadır.¹

1. MERNİS Projesi'nin Tanımı ve Kapsamı

Devletin zorunlu olarak tutması gereken temel iki kayıt vardır. Bunlardan birincisi vatandaşın kaydı, ikincisi ise toprak kayıdır. Eğitim kurumlarında, sigorta kurumlarında, resmi ve özel kurum ve işyerlerinde, emniyet makamlarında, askerlik şubelerinde, vergi ve tapu dairelerinde kişilere ve bazen de ailelerine ilişkin tutulan kayıtların ana kaynağı kişinin kimliğini

* Selçuk Üniversitesi İİBF Kamu Yönetimi Bölümü Öğretim Görevlisi

¹ www.ntvmsnbc.com, 19.07.2003

belirleyen bir başka kayda dayanılarak yapılmaktadır. Bu bağlamda doğal olarak kişilerin hukuken de var olmasını sağlayan ve resmen kanıtlayan nüfus kayıtları ve bu kayıtların tutulmasına ilişkin nüfus hizmetleri ile karşılaşılacaktır. Nüfus hizmetleri, kişinin kimliğine, aile ve vatandaşlık durumuna ilişkin bilgilerin saptanması ve kaydedilmesi olarak tanımlanabilir. Kişinin doğumundan ölümüne kadar kişisel ve medeni durumuna, uyrukluğuna ve bunlardan gelebilecek değişikliklere ait tabi ve hukuki olayların belirlenip saptanması, bu amaçla düzenlenmiş kütüklere (özel defterlere) yazılması, korunması ve istenildiği zaman ilgililere ve resmi kuruluşlara verilmesine ilişkin hizmetleri geliştirmek büyük önem taşımaktadır.²

Nüfus kayıtlarının tutulması önemli bir kamu hizmetidir. Hızla değişen sosyo-ekonomik, siyasal, teknolojik ve kültürel gelişmelerin sonucu giderek artan nüfus hareketleri, yoğun uluslararası ilişkiler ve özellikle devletin görevlerinin artmasıyla bu hizmet daha da önemli hale gelmiştir. Vatandaşların hem sosyal ve hukuki haklarının korunması hem de uluslararası ilişkilerin artması sonucu devletin saygınlığını da ilgilendirmesi sebebiyle kayıt sisteminin etkinliğinin, güvenilirliğinin ve süratliliğinin sağlanması zorunlu olmaktadır.³

Bu konudaki önemli adımlardan birisi, 1587 sayılı Nüfus Kanununun genel müdürlükte bir Merkezi Nüfus Arşivi kurulmasını öngörmesidir. Bir diğeri de Nisan 2006'da kabul edilen 5490 sayılı Nüfus Hizmetleri Kanunu sayılabilir (Bu kanunda 1587 sayılı kanunla temelleri atılan MERNİS Projesinin devamı olarak adres kayıt sisteminden de sözedilmektedir).

Vatandaşların kaydının tutulması görevi, 3152 sayılı kanunla İçişleri Bakanlığı Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü'ne verilmiştir.⁴ Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü, ham bilgileri işlemek, toplumsal yaşama ilişkin sayısal bilgileri ortaya çıkarmak amacıyla yığın halindeki rakamları en kısa sürede değerlendirmenin yolu olarak bilgisayar kullanımını seçmiştir.⁵

Genel Müdürlük, yetki alanına giren konularda hizmette etkinliği sağlamak için devletin olanaklarını mümkün olduğu ölçüde kullanmak suretiyle, teknolojiden de yararlanarak çalışmalarını sürdürmektedir. Bu

² Devlet Planlama Teşkilatı, **Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı Nüfus, Demografi Yapısı, Göç Özel İhtisas Komisyonu Raporu**, DPT Yayınları, Ankara, 2000, s. 128.

³ **A.g.k.**, s. 130.

⁴ Necati Küçükdumlu vd., "MERNİS Uygulamaları Çerçevesinde Nüfus İş ve İşlemlerinin Teftişine İlişkin Usul ve Esaslar Yeniden Belirlenmesi Hakkında Teftiş Raporu", www.mahalli-idareler.gov.tr, 13.06.2003.

⁵ DPT, **a.g.k.**, s. 133.

bağlamda daha etkin bir kurum ve devlet, dolayısıyla vatandaşa daha iyi hizmet etme bilinci ve sorumluluğu ile MERNİS çalışmaları başlatılmıştır.⁶

MERNİS, Türkiye’de yer alan kamu kurumlarının vatandaşı tanımlamakta ve kimliğini teyit etmekte yaşadığı sıkıntıyı “TC Kimlik Numarası”nın üretilmesi ile çözmeyi hedefleyen bir projedir. Devamında bu bilgilerin rasyonel bir biçimde paylaşımı için gerekli olan Türkiye Cumhuriyeti Kimlik Bilgisi Paylaşım Altyapı Projesi’ni de hayata geçirmek üzere gerekli çalışmalar başlatılmıştır. Bu konuda ilgili kamu kurum ve kuruluşları ile yazışmalar ve toplantılar yapılarak görüşleri alınmış ve bu görüşlerden yararlanılmıştır. Kurumlarda yürütülmekte olan bu projeye yönelik yüksek seviyede ilgi ve istek olduğu da memnuniyetle gözlemlenmiştir.⁷

1587 sayılı Nüfus Kanununun 15.11.1984 gün ve 3080 sayılı kanunla eklenen ek 4. maddesinde; “İçişleri Bakanlığı Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü, Merkezi Nüfus İdaresi Sisteminin uygulamasına geçilen yerlerden başlamak üzere, Türk vatandaşları ile Türkiye’de nüfus kaydı tutulan yabancılara nüfus kütüklerinde bilgi alışverişini kolaylaştırmaya ve kamu kuruluşlarında tutulan kayıtlar arasında bağ oluşturmaya esas olacak bir kamu kurum ve kuruluşlarının kayıtlarında esas alınacağı” hükme bağlanmıştır.⁸

Bu çerçevede İçişleri Bakanlığı Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğüne Merkezi Nüfus İdaresi Sistemi (MERNİS) Projesi kapsamında, tüm vatandaşların nüfus kayıtları bilgisayar ortamına aktarılmış ve herkese birer Türkiye Cumhuriyeti Kimlik Numarası verilmiştir.⁹ 2006 tarihli 5490 Sayılı Nüfus Hizmetleri Kanunu’nun 46. maddesinde kimlik numarası, Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarının nüfus kayıtları arasında bağ kurmak, kişilerin kaydına ulaşmak ve kamu kuruluşlarında tutulan kayıtlar arasında ilişki sağlamak amacını taşıyan bir numara sistemi olarak tanımlanmaktadır.

TC Kimlik Numarasının kullanımının yaygınlaştırılması çalışmalarına başlanmış, ilk aşamada vatandaşlara yönelik olarak bu numaranın nüfus cüzdanları ve nüfus kayıt örneklerinde yer alması sağlanmış ve <http://tckimlik.nvi.gov.tr> adresinde yer alan internet sitesi üzerinden bu numaraların, vatandaşlar tarafından bilgisayar ortamında öğrenilmesi olanağı sağlanmıştır.¹⁰

⁶ www.ntvmsnbc.com, 15.07.2003

⁷ **A.g.k.**

⁸ www.hukuki.net, 25.01.2004

⁹ Başbakanlık Personel ve Prensipier Genel Müdürlüğü, “Mernis Projesi”, 20 Haziran 2002 gün ve 2002/22 Sayılı Genelge, www.dpt.gov.tr

¹⁰ Başbakanlık Personel ve Prensipier Genel Müdürlüğü, **a.g.k.**

1587 sayılı Kanunun yukarıda belirtilen ek 4. maddesi uyarınca bu numaraların tüm kamu kurumlarının kayıtlarında esas alınması gerekmektedir. Bu amaçla öncelikle tüm kamu kuruluşlarının kendi bilgisayar kayıtlarında yer alan nüfus bilgilerini TC Kimlik Numaralarını da içerecek hale getirmeleri ve ilk defa bilgisayara kaydedilecek vatandaşlardan diğer bilgilere ek olarak TC Kimlik Numaralarını da istemeleri gerekmektedir. Halen kamu kurumları bilgisayarlarında kayıtlı olan vatandaşların TC Kimlik Numaralarının kamu kuruluşlarınınca İçişleri Bakanlığı Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü ile birlikte bir çalışma yapmak suretiyle, bilgisayar ortamında belirleyerek kayıtlarına eklenmektedir. Bunun sağlanması amacıyla tüm kamu kuruluşları halen bilgisayar ortamında tuttıkları kişilere ait nüfus bilgisi kayıtlarını 01.07.2002 tarihinden itibaren Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğüne belirlenen formatta manyetik ortamda göndermeye başlamışlardır.¹¹

Kısaca MERNİS Projesi, nüfus mevzuatına uygun olarak merkez ve ilçe birimlerinde nüfus işlemlerinin bilgisayar ortamında yapılması ve merkezi nüfus veritabanınının oluşturulmasıdır. MERNİS Projesi, Türkiye'nin en zengin merkezi veritabanına sahip projesidir ve Avrupa'da merkezileşmiş ve tamamıyla online sistemine geçmiş başka bir sistem bulunmamaktadır.¹²

2. MERNİS Projesinin Tarihçesi

MERNİS Projesi, tüm bireylerin kişisel bilgilerini elektronik ortama aktaran ve bu bilgilerde meydana gelen herhangi bir değişikliğin ülkenin her tarafına dağılmış 923 merkezden anlık güncellenmesini ve bir ağ üzerinden güvenle paylaşımını sağlayan bir projedir. Proje ile bilgilerin güvenli paylaşımı, bilgilerin hızlı güncellenmesi ve vatandaşa verilen hizmetteki hızın ve verimin artması amaçlanmıştır. Proje kapsamında ülkemizde kurumların vatandaşlarımız için kullandığı farklı numaralar da tekleştirilmiş ve vatandaşlarımızın her kurumda kullandıkları farklı numara ve işaretler de sona erdirilmiştir. Proje güvenilir bilgi desteği ile devletin iş ve işlemlerinde hızın artmasını sağladığı gibi uyguladıkları e-devlet projelerinin de giriş anahtarı olmuştur. Bu kapsamda projenin devamı niteliğinde olan Kimlik Paylaşım Sistemi Projesi ile birlikte de bilgileri kurumların kullanımına açarak güvenilir, hızlı, verimli bir hizmetin yanı sıra kırtasiyeciliğin önlenmesi de sağlanmıştır. Projenin gelişim sürecini aşağıdaki şekilde özetlemek mümkündür.¹³

¹¹ **A.g.k.**

¹² Küçükdumlu vd., **a.g.k.**

¹³ www.nvi.gov.tr, 19.11.2005

MERNİS Projesi fikri 5 Mayıs 1972 tarih ve 1587 sayılı Nüfus Kanunu ile doğmuştur. Daha önce de belirtildiği gibi bu Kanuna 3080 sayılı Kanunla eklenen ek 4. maddesinde bilgi alışverişini kolaylaştıracak ve kayıtlar arasında bağ oluşturacak bir numara sistemi öngörülmüştür. 1976 yılında Devlet Planlama Teşkilatı (DPT) tarafından projelendirilmiştir.

1980'li yıllara gelindiğinde Ortadoğu Teknik Üniversite'sine (ODTÜ) ihale edilen projenin 1982 yılında uygulama çalışmaları başlamıştır. 1982–1996 yılları arasında da bu çalışmalara devam edilmiştir. 1990'ların sonlarına doğru Dünya Bankası MERNİS projesini özelleştirme ve Sosyal Güvenlik Ağı (PIAL) kapsamına almış ve proje fizibilite çalışması yapılmıştır (1996).

30 Kasım 1997 tarihinde milletvekili dağılımının belirlenmesi ve projenin hayata geçirilmesi için gerekli bilgilerin derlenmesi amacıyla 4300 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile sağlanan ödeneğin kullanılması ile MERNİS projesi hız kazanmıştır. Yine aynı yıl içinde MERNİS projesi yönetim şeması oluşturulmuş ve Dünya Bankası MERNİS projesine kaynak aktarmıştır.

Gerekli kaynaklar sağlandıktan sonra 1997-1999 yılları arasında Genel Müdürlük ve 923 ilçe nüfus müdürlüğünün altyapısı tamamlanarak bilgisayar sistemleri ve Genel Müdürlük ile İlçe Nüfus Müdürlüklerinde bulunan Sunucu ve Kişisel Bilgisayarlara İşletim Sistemleri ve Veri Tabanı Yönetim Sistemleri kurulmuştur. Altyapılar ve sistemler tamamlandıktan sonra da bilgisayara aktarma işlemleri başlamış ve 1997-1999 yılları arasında nüfus kayıtları bilgisayar ortamına aktarılmıştır.

1998 yılında ilçe nüfus müdürlüklerine destek vermek amacıyla Acil Destek Merkezi (call center) kurulduktan sonra 1998-2000 yılları arasında MERNİS uygulama yazılımları gerçekleştirilmiştir.

MERNİS Projesini yürütecek personele yönelik olarak 1997-2002 tarihleri arasında 6500 personele bilgisayar teknolojileri konusunda eğitim verilmiştir. Eğitimin tamamlanmasını takiben mevcut nüfus personeli ile hazırlanan veri giriş programını kullanarak nüfus bilgilerinin bilgisayara aktarma çalışmalarına 1998 yılında başlanmıştır. Yoğun bir çalışmadan sonra 122.145.860 kişi kaydının girilmesi 1999 yılı sonu itibariyle tamamlanmıştır. Kayıtlar girildikten sonra isim benzerliğinden kaynaklanan sorunların ortadan kaldırılması, kimlik tespitinin hızlı bir şekilde yapılması, kişinin doğumundan itibaren tüm işlemlerinin ortak numara ile yürütülmesi, kamu kuruluşları arasında bilgi alışverişinin kolaylaştırılması, vatandaşa daha hızlı hizmet verilmesinin sağlanması amaçlarıyla, 28 Ekim 2000 tarihinde, her Türkiye

Cumhuriyeti vatandaşına tek bir Kimlik Numarası verilmiş bulunmaktadır. TC Kimlik Numarası bilgi içermeyen 11 haneli bir sayıdan oluşmaktadır. Kimlik numarasının doğruluğunun sağlanması amacıyla son iki rakam sağlama alanı olarak kullanılmaktadır. Bugüne kadar 560 kamu kurum ve kuruluşuna kendi sistemlerinde kayıtlı kişilere ait TC Kimlik Numaraları transfer edilmiştir. Vatandaşların kimlik numaralarını kolayca öğrenebilmeleri amacıyla, Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğünün internet sitesinde kimlik numarası öğrenme modülü bulunmaktadır.

Kimlik numaralarının verilmesinden sonra ulusal ağın kurulması çalışmaları başlatılmıştır. İlçe nüfus idarelerinin merkezle on-line çalışmalarına olanak vermek amacıyla, MERNİS iletişimi ağının kurulması çalışmalarına 2002 Ocak ayı itibarıyla başlanılmıştır. Uygulama 18 Mart 2002 tarihinden itibaren öncelikle iki pilot ilde (Ankara, Kırıkkale) başlayarak daha sonra Türkiye genelinde yaygınlaştırılmıştır. 2002 yılı sonu itibarıyla 923 İlçe Nüfus Müdürlüğü ve merkez on-line olarak çalışmaya başlamıştır.

MERNİS Projesinin uygulamaya geçmesi ile beraber projenin vatandaşlara ve kamu kuruluşlarına tanıtımı büyük önem kazanmıştır. Bu kapsamda gerek yazılı basında gerekse görsel medyada gerekli tanıtım programları yapılmış ve uygulamanın getireceği yararlar kamuoyuna anlatılmıştır. Genel Müdürlüğün tanıtılması ve yapılan faaliyetlerin anlatılması ve TC Kimlik Numarasının kolayca öğrenilebilmesi amacıyla www.nvi.gov.tr adıyla bir internet sitesi faaliyete geçirilmiştir.

MERNİS Projesi çerçevesinde ilçe nüfus idarelerinin merkezle on-line çalışmasının sağlanmasından itibaren ilçe nüfus idarelerinin iş süreçlerinin yeniden tanımlanması zorunlu hale gelmiş ve bu konuda hazırlanan genelge ve yönetmelikler uygulamaya konulmuştur. Kimlik Paylaşım Sisteminin 2004 yılında uygulamaya konulması ile birlikte paylaşım ile ilgili yönetim ve güvenlik esasları da ayrıca belirtilmiştir. MERNİS Projesinin en önemli amaçlarından birisi de, merkezde oluşturulan veri tabanından kamu kuruluşlarına bilgi verilmesini amaçlayan Kimlik Paylaşım Sisteminin uygulamaya konulmasıdır. Bu kapsamda, merkezde veri tabanı oluşturulmuş bulunmaktadır. 2005 yılının Şubatında tamamlanarak uygulamaya konulan Kimlik Paylaşım Sistemi Projesi ile birlikte tüm kamu kurum ve kuruluşlarına MERNİS veritabanı açılarak nüfus hizmetlerinde tekrar ve zaman kaybının önüne geçilmiştir.

2006 yılının Nisanında kabul edilen Nüfus Hizmetleri Kanunu ile kişinin doğumundan ölümüne kadar kişisel ve medenî durumuna, uyrukluğuna ve bunlarda meydana gelebilecek değişikliklere ait doğal ve

hukukî olayların belirlenip saptanması, bu amaçla düzenlenmiş kütüklere yazılması, elektronik ortamda ulusal adres veri tabanının oluşturulması, nüfus kayıtları ile adres bilgilerinin ilişkilendirilmesinin sağlanmasının amaçlanması MERNİS'in son aşaması olarak değerlendirilebilir. Söz konusu kanunun 48. maddesinde Yerleşim yeri adresi ve diğer adreslere ait bilgilerin tutulmasına ilişkin politikanın oluşturulması, geliştirilmesi, yaygınlaştırılması, idarî birimlere göre genel uygulamaya geçiş tarihlerinin tespit edilmesi, ulusal adres veri tabanı ile MERNİS veri tabanının ilişkilendirilmesi ve adres bilgilerinin paylaşılmasına ilişkin işlemlerin kimler tarafından yürütüleceği belirtilmektedir.¹⁴

3. MERNİS Projesinin Amaçları

MERNİS Projesinin amaçlarını genel olarak şu şekilde sıralamak mümkündür: ¹⁵

- Nüfus ve vatandaşlık işlerinin modernize edilmesi,
- Elektronik veri tabanının oluşturulması,
- Nüfus kayıtlarının elektronik ortamda tutulması,
- Vatandaşlık hizmetlerinin optimizasyonu,
- Kalıcı kimlik numaralarının verilmesi,
- İstatistik üretiminin otomasyonu,
- Diğer kuruluşlara verilen bilgi hizmetlerinin geliştirilmesi,
- Ulusal ağı kurulması,
- Sayısallaştırma alt sisteminin oluşturulması,
- Kişisel kimlik numaralarının verilmesi,
- Sahtecilik ve dolandırıcılığı azaltan yeni nüfus cüzdanlarının hazırlanması.

Bu amaçları üç aşama halinde gruplandırmak da mümkündür:¹⁶

Birinci aşamada MERNİS Projesinin hayata geçirilebilmesi için, yapısal ve işlevsel rehberler oluşturularak çalışma esasları şekillendirilmekte, yani projenin altyapısı oluşturulmaktadır. Böylece projenin işlevlerinin neler olacağı da belirlenmektedir. Bu işlevler şu şekilde sıralanabilir:

- Veritabanlarının oluşturulması ve girilmesi.

¹⁴ www.tbmm.gov.tr, 08.10.2006

¹⁵ İçişleri Bakanlığı Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü, **MERNİS**, İçişleri Bakanlığı Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü, Ankara, 1998, s. 25.

¹⁶ İçişleri Bakanlığı Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü, **a.g.k.**, s. 25.

- İlçe merkezlerinde girilen ilk veriler de dahil, tüm kayıtların güncelleştirilmesi.

- İlçe merkezleri için bilgisayarların satın alınması.
- İlçe merkezlerinde bilgi işlem altyapısının oluşturulması.
- İlçe merkezlerinde personel eğitimi.
- Yazılım ve veritabanının yüklenerek, bilgisayarların ilçelere dağıtımı.
- Veri güncelleştirilmesinin tamamlanması ve güncel tutulması
- MERNİS prototipinin geliştirilmesi ve test edilmesi.
- İkinci aşamanın başlaması için altyapı hazırlıklarının yapılması.

İkinci aşamada da söz konusu işlevlerin yaygınlaştırılması ve projenin genişletilmesi çalışmaları yer almaktadır. Ayrıca bu aşamada proje ile ilgili ilave sistemlerin hazırlanması da yer almaktadır. Bu aşamada yer alan amaçlar da şu şekilde sıralanmaktadır:¹⁷

- Prototipin yurt çapında genişletilmesi,
- Geçiş dönemi tahmin ve planlarının hazırlanması,
- Ağ cihazlarının genişletilmesi,
- Operasyonlar için destek sağlanması,
- İlave yazılımların geliştirilmesi,
- İlave personel eğitiminin sağlanması,
- Ağ altyapısının tamamlanması,
- Aktif görüntü/referans sistemlerinin geliştirilmesi,
- Tarihi arşivler için görüntü sistemlerinin geliştirilmesi,
- Vatandaş kimlik numaralarının dağıtılması,

Üçüncü aşamada ise ikinci aşamanın tamamlanmasını takiben nüfus cüzdanı değiştirme projesinin uygulanmasına geçilmesi amaçlanmaktadır. Ayrıca bu aşama ile birlikte projenin sosyal, ekonomik, güvenlik, sağlık hizmetleri ile birlikte kendisinden beklenen yararları sağlama hedefleri ortaya konmaktadır.

4. MERNİS Projesinden Beklenen Yararlar

MERNİS Projesi ile hem bireyin yaşamında hem de nüfus ile ilgili kurumların işleyişinde pek çok yarar beklenmektedir. Nüfus idareleri ile, birey

¹⁷ A.g.k., s. 35

ve kamu kurumları açısından beklenen yararları şu şekilde sıralamak mümkündür:¹⁸

1. Nüfus İdareleri Yönünden

- On-line sistemin devreye girmesi ile nüfus olayları kişinin kayıtlı olduğu ilçe müdürlüğü yerine kişinin ikamet ettiği ilçe müdürlüğünden yapılabilmektedir. Böylece posta ve kırtasiye işlemleri tamamen kalkmış durumdadır.

- Merkezi veri tabanının kurulması ile beraber nüfus ve hayat istatistiklerinin alınması en son güncellenmiş haliyle birlikte anında alınabilmekte ve ilgili kurumlara gönderilmektedir.

- Nüfus işlemlerinde yapılması gereken hukuki denetimler bilgisayar ortamında otomatik olarak yapılmakta ve bilgi tutarsızlıkları önlenmektedir. Ayrıca yapılan tüm işlemler anında merkezden izlenebilmekte ve hatalı işlemler konusunda ilçeler uyarılmaktadır.

2. Vatandaş Yönünden

- Bütün nüfus işlemleri elektronik ortamda gerçekleştirildiği için zaman kaybı en aza indirilmiş olup, belgelerdeki bilgi hatası sıfırlanmıştır.

- Nüfus kayıt örnekleri ve nüfus cüzdanlarının alınması ya da yenilenmesi için birey kütüğünün bulunduğu nüfus müdürlüğüne değil, ikamet ettiği ilçe nüfus idaresine müracaat etmektedir. Bu da birey açısından zaman ve maliyet tasarrufu sağlamaktadır.

- Daha önce elle yazılan nüfus cüzdanları bilgisayardan yazdırılmakta ve elle yapılan hatalar önlenmiş bulunmaktadır.

- Kimlik Paylaşım Sisteminin devreye girmesi ile birlikte vatandaşın kamu kuruluşlarındaki işlemleri ayrıca belge istenmeden otomatik olarak gerçekleşecektir.

3. Kamu Kuruluşları Yönünden

Kamu kuruluşları vatandaşlarla ilgili işlemleri en kısa zamanda ve etkili şekilde gerçekleştirebileceklerdir. Kamu kuruluşlarının Kimlik Paylaşım Sistemini kullanmaları sonucunda elde edecekleri faydalardan bir kısmı aşağıda belirtilmiştir.

¹⁸ İçişleri Bakanlığı Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü, **a.g.k.**, s. 40-42; www.nvi.gov.tr, 12.10.2005

a. Ekonomik ve Mali Yönden

- Ülke çapında her türlü vergide tek numara kullanılacağından vergi takip ve tahsili kolaylaşacaktır.
- Vatandaşın her yerde ekonomik ve mali konularda kendisi ile ilgili hak ve mükellefiyetinde doğabilecek mağduriyeti önlenebilecektir.
- Bankalardan kredi alma ve vermede güvenlik tahkikatının kalkacağı, anında kişi hakkında olumlu veya olumsuz raporu görüleceğinden her iki tarafa kolaylık sağlanacaktır.
- Bankalarda vadeli veya vadesiz hesap açtırmada ve aramada kolaylık sağlanacaktır.
- Çek ve senet alma ve vermede bankalar bunları kolay izleyebilecek veya dolandırılmalar önlenebilecektir.
- İcra-ipotek gibi işlemlerde kişinin hesaplarının kontrol edilmesinde kolaylık sağlanacaktır.

b. Güvenlik Yönünden

- Pasaportta ve vatandaşın yurtdışına giriş ve çıkışlarının takibinde kolaylık sağlanacak ve olabilecek mağduriyetler önlenebilecektir.
- Sabıkalı kişilerin izlenmesi ve kanun kaçaklarının yakalanmasında kolaylık sağlanacaktır.
- Suça meyilli kişilerde caydırıcı olacaktır.
- Sürücü belgesi ve dosyasının çıkarılması, kaybolma veya polisçe el konulması işlemlerinde kolaylık sağlanacaktır.
- Trafikte daima alkol alan, aşırı hız yapan veya uyuyup da can ve mal güvenliğini tehlikeye sokan ve daima yer değiştiren sürücülerin takip ve yakalanmasında kolaylık sağlanacaktır.
- Silah ruhsatı ve dosyasında kolaylık sağlanacak ve formaliteler azalacaktır.
- Kişilerin herhangi bir kamu veya özel sektörde işe girmelerinde soruşturma ve arşiv araştırmasında kolaylık sağlanacak ve formaliteler kılacaktır.
- Mahkemelerden verilen hükümler, vatandaşın bilgisayar hanesine yazılacağından sabıka kaydı belgesine özel sektör hariç ihtiyaç duyulmayacaktır.
- Kişilere ait dosyaların kaybolması, ad-soyadı benzerliklerinden doğan mağduriyetler veya herhangi bir işlemde dosya numarasının kaybolması veya unutulması ihtimalinden dolayı da vatandaş haklarının kaybolması önlenecektir.

c. Askerlik Yönünden

- Askere alma tarihi, yeri ve terhisi yazılacağından kişi haklarında kolaylıklar sağlanacaktır.

- Asker kaçaklarının takibinde ve yakalanmasında kolaylık sağlanacaktır.

d. Sağlık Yönünden

- Her vatandaşın bir sağlık dosyası, doğumu ile birlikte hazırlanacağından her ilde veya bir ilde birden fazla hastanedeki bilgiler tek yerde toplanacaktır.

- Hastanın tüm geçmişi, muayene esnasında ilgili doktora verileceğinden yanlış anlatım, yanlış teşhis veya geçmişi bilememe riski ortadan kalkacaktır.

- Hastanelerde dosya açmak ve genel arşiv tutmak masrafı ortadan kalkacaktır.

e. Eğitim Yönünden

Vatandaşın temel eğitim, lise ve üniversite bitirmeleri bu programa işleneceğinden yazışmalar ve soruşturmalar ortadan kalkacaktır.

f. Nüfus Sayımı Yönünden

- Doğan her çocuğu kayıt ve ölen her bireyi kayıttan düşürme nedeni ile 31 Aralık tarihi itibariyle genel nüfus bayan ve erkek olarak elde edileceğinden nüfus sayımına gerek kalmayacaktır.

- Her ildeki nüfus hareketleri, nüfusta yer değiştirme ve ikametgâh değiştirme izleneceğinden, her ilin nüfusu her yıl belli olacak, hükümetlerin ve belediyelerin o il hakkında icraatları da yeniden değerlendirilerek izlenecektir.

g. Sosyal Güvenlik Yönünden

Vatandaş, Emekli Sandığı, SSK veya Bağ-Kur'lu olduğunda tek numara taşıyacağından bunların takibi ve birbirlerine geçişleri ve hizmetlerin birleştirilmesi de kolaylaşacağından yazışmaları ortadan kaldıracaktır.

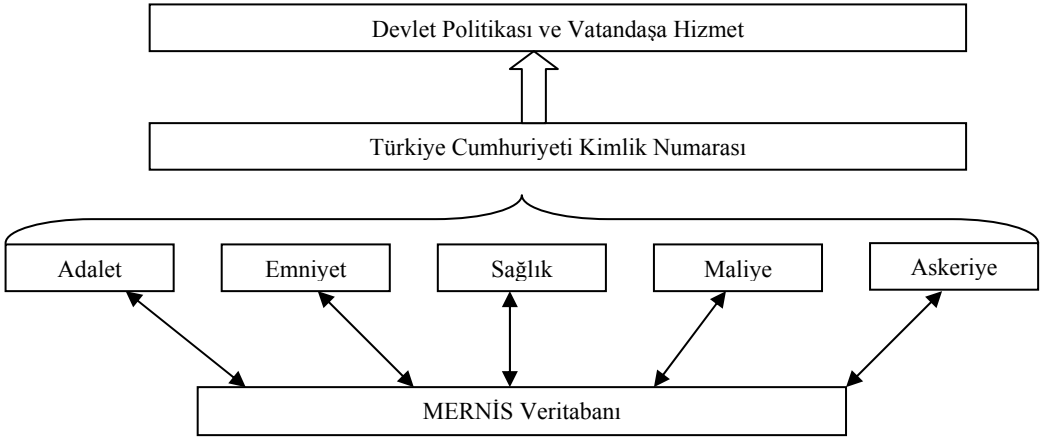
5. MERNİS Projesi ve Kamu Kuruluşlarının Uyguladığı Diğer Projeler

MERNİS Projesi, Ulusal Bilgi Sistemi'nin de altyapısını oluşturmaktadır. 2000 yılında büyük bir hız kazanan ve son aşamasına gelen proje ile

nüfus kütükleri üzerinde tam bir denetim kurmak ve nüfus kütüklerini güvenilir belgeler haline getirerek hizmette hız ve verimlilik sağlamak istenmektedir.¹⁹

Bu bağlamda kamu kuruluşları arasında bilgi alışverişini kolaylaştırmak ve kamu kuruluşlarının işlemlerini verilen kimlik numarası ile hızlandırmak da hedeflenmektedir. MERNİS Projesi kamu kurum ve kuruluşları arasında anahtar olarak görev yapacak bilgi alışverişinin gerçekleştirilmesine olanak sağlayacaktır.²⁰

Şekil 1: MERNİS Projesi ve Kamu Kurumları İle İlişkisi

Kaynak: İçişleri Bakanlığı Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü, a.g.k., s. 37.

Şekilde de görüldüğü gibi kamu kurumları MERNİS veritabanını kullanarak devlet politikaları ve vatandaşa sunulan hizmetlerin yerine getirilmesinde kolaylık, ucuzluk, etkinlik ve verimlilik sağlayabilmektedirler. Bu işlerin yerine getirilmesinde de özellikle T.C Kimlik Numarası önemli bir anahtar rol oynamaktadır. Burada özellikle MERNİS Projesinin bir sonraki adımı olan Kimlik Paylaşım Sistemi bu işleyişte önemli bir rol üstlenmektedir. Kimlik Paylaşım Sistemi projesi ile Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü vatandaşların kimlik bilgilerini elektronik ortamda tüm kamu kurum ve kuruluşlarının hizmetine sunacaktır. Talep eden kamu kurum ve

¹⁹ www.nvi.gov.tr, 19.07.2003

²⁰ A.g.k.

kuruluşları ile kamu hizmeti veren kurumlar bu bilgileri kullanabileceklerdir. Kimlik Paylaşım Sisteminden Maliye Bakanlığı, Devlet İstatistik Enstitüsü, Emekli Sandığı, Sosyal Sigortalar Kurumu, ÖSYM, Adalet Bakanlığı, Milli Eğitim Bakanlığı gibi kurumlar yararlanmaktadır.

Aşağıdaki tabloda da MERNİS Projesinden yararlanan kurum ve kuruluşların projeleri gösterilmektedir.

Tablo 1: MERNİS Projesinden Doğrudan ve Bilgi Yönüyle Yararlanabilecek Bazı Projeler

Tarım Bakanlığı	
MIS (Management Information System) Projesi	B
TAP (Tarımsal Araştırma Projesi)	B
TUYAP (Tarımsal Uygulama, Araştırma ve Yayım Projesi)	B
Milli Eğitim Bakanlığı	
MEB-NET (MEB Yönetim Bilgi Sistemi)	B
MEB-SİS (İLSİS, OKULSİS, PERSİS Projeleri)	D, B
BİLDEMER (Bilgisayar Destekli Meslek Rehberliği Projesi)	D
DÖNERSİS Projesi	B
Etkileşimli Uzaktan Eğitim Kablo Yayıncılığı Uygulamaları Projesi	B
Açık Öğretim Lisesi Projesi	D, B
EMP (Eğitimde Modernizasyon Projesi)	B
Çalışma Bakanlığı	
SSK Projesi	D
Bağ-Kur Projesi	D, B
Orman Bakanlığı	
Coğrafi Bilgi Sistemleri Projesi	B
Maliye Bakanlığı	
Maliye Bakanlığı Projesi	D
GELNET Projesi (Gelirler Projesi)	D
VEDOP (Vergi Dairesi Otomasyon) Projesi	D
Saymanlık Projesi	D
Emekli Sandığı Projesi	D
Hukuk Bilişim Sistemi Projesi	D
TAKBİS (Tapu Kadastro Bilişim Sistemi) Projesi	D
Milli Emlak Projesi	D
Dış Ticaret Müsteşarlığı	
İHRACAT-NET Projesi (Dış Ticaretin İzlenmesi)	B
Hazine Müsteşarlığı	
HAZİNE-NET Projesi	B
TÜBİTAK-BİLTEN	
ETSOP (Elektronik Ticaret Stratejik Odak Noktası Projesi)	B
Gümrük Müsteşarlığı	
BİLGE-EDI Projesi	D
GİBOS Projesi	D
T.C. Merkez Bankası	
EFT-I Projesi	D
EFT-II Projesi	D
EMKT (Elektronik Menkul Kıymet Sistemi Projesi)	D
Ulusal Veri Tabanları Projesi	D

TOBB	
Borsalar Arası Bilgi Ağı Projesi	D
Odalar Arası Bilgi Ağı Projesi	D
İGEME	B
GTP-NET Projesi (Küresel Ticaret Noktası Projesi)	B, D
Sağlık Bakanlığı	
Temel Sağlık İstatistikleri Modülü Projesi	D
Çekirdek Kaynak Yönetimi Sistemi Projesi	D
Hasta Takip Sistemi Projesi	D
İçişleri Bakanlığı	
İLEMOD Projesi (İl Envanterinin Modernizasyonu)	B
MERNİS Projesi	B,D
Emniyet Gn. Md.	
POL-NET 2000 Projesi	D
Mobil Bilgisayar Projesi	D
Adli Sicil Gn. Müd.	
Adli Sicil Projesi	D
Sanayi Bakanlığı	
Elektronik Ticaret Projesi	D
KOSBİL.TOP (Küçük ve Orta Ölçekli Sanayi Bilgi Toplama Projesi)	B
KOSGEB	
KOBİ-NET	D
Posta İşletmesi Gn. Md.	
Havale Çek Tahsilat Geçiciliği Projesi	B, D
OCR Projesi (Optik karakter Tanıma)	B
Elektronik Tartı ve Bilgisayar Projesi	B
İnternet Projesi	B, D
Karayolları Gn. Md.	
Yol Bilgi Ağı Projesi	B
Otomatik Geçiş Sistemi Projesi (OGS)	B
Trafik Yönetim Sistemi Projesi (TYS)	B
Acil Haberleşme Sistemi Projesi	B
Coğrafi Bilgi Sistemi Projesi	B
TCDD Gn. Md.	
Rezervasyon ve OMIS (Operasyonel Yönetim Bilişim Sistemi) Projesi	D
CTC (Merkezi Trafik Kontrol Projesi)	B
THY Gn. Md.	
Elektronik Bilet Projesi	D
Kültür ve Turizm Bakanlığı	
TURİZM-NET Projesi	B
TURSAB Projesi	B
Yurtdışı Bürolara Otomasyon Projesi	B
Devlet Malzeme Ofisi	B
Elektronik Satış Merkezi	D
Özürlüler İdaresi Başkanlığı	
Özürlülere yönelik Bilgi Erişim sistemi	B
Emekli Sandığı Genel Müdürlüğü	D
Sağlık Projesi	D,B

D: Doğrudan ulaşım olabilecek projeler

B: Bilgi alınabilecek projeler

Kaynak: Türk Bilişim Derneği, a.g.k., s. 68.

Tablodan da görüldüğü gibi pek çok kurum ve kuruluş hazırladıkları e-devlet projelerinde MERNİS Projesinden yararlanmaktadırlar. Bu projelerden 30 tanesi MERNİS Projesinden doğrudan, 28 tanesi bilgi yönüyle, 8 tanesi de hem doğrudan hem de bilgi yönüyle yararlanmaktadırlar.

MERNİS projesinden bu kurum ve kuruluşların nasıl yararlandığını birkaç örnekle açıklamak mümkündür. Mesela, Sosyal Sigortalar Kurumu'nda sağlık karnesi ile ilgili matbu örneklerin yenileri basılana kadar "T.C. Kimlik Numarası"nın sigorta sicil numarasının yanına, eş, çocuk, ana ve babalar için ise doğum tarihi bölümüne yazılması, söz konusu matbu evrakların yeni basımlarında örnek alınması, sigortalılardan alınacak taahhütnamelerde mutlaka T.C. Kimlik Numarasının aranması gerekmektedir.²¹

Sağlık Bakanlığı, MERNİS Projesi ile ortak başlattığı çalışma ile tüm hastaların kayıtlarını bilgisayar ve internet ortamına taşıyacak Sağlık Bilgi Sistemi'ni geliştirmiştir. Sağlıkta Dönüşüm Projesi kapsamında öncelikle ele alınan "aile hekimliği" uygulamasına geçildikten sonra, hastalar kendi hekimlerini seçebilme şansına sahip olabileceklerdir. Sağlık bilgi sistemi ile tüm sağlık bilgileri kayıt altına alınacak, bu sistemin oturtulabilmesi için MERNİS projesinden yararlanılacaktır. Sağlık Bakanlığında Sağlık Bilgi Sistemleri ile MERNİS'in bir araya gelmesi için çalışmaların yürütüldüğü belirtilmektedir.²²

Emniyet Genel Müdürlüğü de POLNET projesi kapsamında yer alan bilgileri (ad, soyad, ana adı, baba adı, doğum yeri, doğum tarihi, nüfusa kayıtlı olduğu yer bilgileri) MERNİS projesinden almaktadır.

T.C. Kimlik numarasını anahtar alan olarak kullanma çalışmaları devam etmektedir. ÖSYM 2001 yılından bu yana anahtar olarak TC Kimlik No bilgisini kullanmaktadır. Bu yolla, bilgi tutarsızlıkları ve kimliğe dayalı olası sınav suçları önlenmiştir. Yaklaşık 8 milyon kayıt eşleştirilerek, birden fazla ÖSYM sınavına giren kişi kayıtları birleştirilmiştir.²³

6. MERNİS ve Kimlik Paylaşımı Sistemi Projesi

Kimlik Paylaşımı Sistemi (KPS), Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü tarafından tutulan kişi bilgilerinin, KPS veri tabanından elektronik

²¹ <http://www.csgb.gov.tr> 10.03.2003

²² <http://www.istabip.org.tr> 14.07.2003

²³ Orhan Akkaya, Ali Arifoğlu, "Mernis Kazandırıyor", **TBD Bilişim Dergisi**, Yıl: 32, Sayı: 87, Eylül 2003, s. 26.

ortamda güncel ve hatasız bir şekilde on-line paylaşılmasını sağlayan projenin adıdır. MERNİS Projesiyle oluşturulan merkezi veri tabanında tutulan kişi bilgilerinin elektronik ortamda kamu kurum ve kuruluşlarının paylaşımına açılması amacıyla gerekli çalışmalara 2003 yılı içerisinde başlanmıştır.²⁴

Kimlik Paylaşım Sistemi veri tabanındaki kimlik bilgileri kamu kuruluşları ile kamu hizmeti sunan kuruluşların paylaşımına açılacaktır. Kurumların kendi verilerinde eksik olan T.C. Kimlik Numaralarını tamamlamaları ile farklı kurumlarda bulunan tek kişiye ait bilgiler arasındaki bağlantının T.C. Kimlik Numarası üzerinden yapılması sağlanacaktır. Elektronik ortamda yapılan tüm işlemlerde kimlik doğrulaması KPS üzerinden yapılabilecektir.²⁵

Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğünden yazışmalar ile alınan bilgiler elektronik ortamda alınabilecektir. Bunun sonucunda çok hızlı ve güvenli bir şekilde güncel bilgilere ulaşılabilecektir. Kurumların kendi uygulamalarına yapacakları ekler ile; çevrimiçi (on-line) sorgulama yapılabilecek, beyan edilen kimlik ve nüfus olay bilgilerinin doğruluğu kontrol edilebilecek, kurum uygulamasında doldurulması gereken alanlar KPS'den alınan veriler ile otomatik olarak doldurulabilecek, yazışmalar ile alınan bilgilerin tek tek işlenmesi yerine, hazırlanacak uygulamalar ile toplu olarak işlenmesi sağlanabilecektir.²⁶

²⁴ www.nvi.gov.tr

²⁵ www.nvi.gov.tr

²⁶ **A.g.k.**

yenilikler ve kolaylıklar sağlanacaktır. Kamu hizmetleri daha kısa sürede, çok daha ucuza ve güvenli bir şekilde sunulacağından yazışmalarda, postada ya da yollarda oluşan kaynak ve zaman israfının önüne geçilecektir. Proje, ayrıca e-devlet alanının giriş anahtarı da olacaktır.²⁸

6.1. KPS Sorgulama Hizmetleri

Kimlik Paylaşım Sistemi'nden web sayfaları ve web servisleri olmak üzere iki farklı yöntem ile sorgulama yapılabilmektedir. Aşağıda bu iki yöntemle yapılan sorgulama sonuçları ile ilgili örnekler verilmektedir.

a. Web Sayfaları İle Sorgulama: Web sayfalarından yapılacak sorgulamada kamu kurumları Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü tarafından hazırlanan web sayfasındaki hizmetler menüsünden kişi ile ilgili kimlik numarasından, nüfus kayıt yerinden, nüfus kayıt örneğinden sorgulama yapılabilmektedir.

Kurum ve kuruluş kullanıcıları KPS Web sayfalarına girerek sorgulama yapabilecek ve yazıcıdan ilgili dökümleri alabileceklerdir. Yapılabilecek temel sorgulamalar şunlar olacaktır:²⁹

- *T.C. Kimlik Numarasına karşılık kişi bilgileri sorgulama:* T.C. Kimlik Numarası ile ilgili kişinin açık kaydındaki kişi bilgileri sorgulanmaktadır.

- *Kişi Bilgilerine Karşılık T.C. Kimlik Numarası Sorgulama:* Kişinin adı, soyadı, baba adı, anne adı, doğum tarihi, doğum yeri ve cinsiyeti gibi bazı bilgilerine karşılık T.C. Kimlik Numarası sorgulanmaktadır. Kimlik Paylaşım Sisteminden kişinin nüfusa kayıtlı olduğu ilçe, cilt, aile sıra no, birey sıra no bilgilerine karşılık kişi bilgileri ve T.C. Kimlik Numarası sorgulanmaktadır. T.C. Kimlik Numarasına veya nüfusa kayıtlı olduğu yer bilgilerine karşılık Nüfus Kayıt Örneği olaylı veya olaysız olarak sorgulanabilmektedir. Nüfus Kayıt Örneği; Kişi Kayıt Örneği, kişinin ailesini de içeren Aile Kayıt Örneği, kişinin ailesi, anne, baba ve kardeşlerini de içeren Nüfus Aile Kayıt Örneği olarak farklı şekillerde alınabilmektedir.³⁰

²⁸ Murat Koca, "Kamu Kurum ve Kuruluşlarının Mernis Veri Tabanından Bilgi Alışverişinde Bulunabilmeleri Projesi ve Kimlik Paylaşım Sistemi Hakkında Teftiş Raporu", www.mahallidareler.gov.tr, 13.06.2003.

²⁹ www.nvi.gov.tr

³⁰ www.nvi.gov.tr

b. Web Servisleri (XML Altyapısı) İle Sorgulama

Kurum ve kuruluşlar kendi uygulamalarına yapacakları ekler veya kendi geliştirecekleri uygulamalar ile KPS Web Servislerine erişerek sorgulama yapabilecektir.

Web Servislerinin kullanımı web sayfalarının kullanımına oldukça benzemektedir. Aradaki fark bilgilere WEB tarayıcısı yerine herhangi bir uygulama içerisinde erişilebilmesidir. Kurumlar kendi uygulamaları veya yeni geliştirecekleri yazılımlar içerisinde KPS Web Servislerine erişip sorgulama yapabileceklerdir. Sorgulama sonucunda KPS'den elde ettikleri verileri kendi uygulamalarında görüntüleyebilecek veya bu bilgiler ile kendi veri tabanlarını otomatik olarak güncelleyebileceklerdir. Web Servisleri ve Web Servislerinin veri iletim formatı olan XML, Uygulama Geliştirme yazılımlarının büyük bir kısmı tarafından desteklenmektedir.³¹

Kurum ve kuruluşların öncelikle kendi veri tabanlarında yer alan T.C. Kimlik Numaralarını ve kişi bilgilerindeki eksiklikleri tamamlayarak, KPS veri tabanında yer alan bilgiler ile tutarlı hale getirmeleri gerekmektedir. Bu işlemi KPS Web Servislerinden yararlanarak yapabileceklerdir. Kurum ve kuruluşlar yine KPS Web Servislerinden yararlanarak kendi verilerini düzenli olarak güncelleyebileceklerdir.³²

Kamu kurum ve kuruluşlarının KPS veri tabanından bilgi alabilmesi amacıyla oluşturulacak sistem Türkiye'nin e-dönüşümü için bir giriş anahtarıdır. Tüm kamu kurum ve kuruluşlarının katkılarıyla KPS ile başlayan süreç e-devletin unsurlarını bir araya getirecektir. Proje uygulandığında nüfus kayıtlarına elektronik ortamda doğrudan ve hızlı erişim mümkün olacaktır. Bu sayede bu verilerin farklı kurumlarda tekrar edilmesinin ve dolayısıyla kaynak israfının önüne geçilmiş olacaktır. Şu anda bu verilere erişim için harcanan mesai ve teknik araç gereçten de tasarruf edilmiş olacaktır.³³

7. MERNİS ve Ulusal Adres Veri Tabanı Oluşturulması Projesi

Ulusal Adres Veri Tabanı Oluşturulması Projesi ile adreslerin belirli bir standarda kavuşturulması, adres bilgilerinin elektronik ortamda merkezi bir yapı içerisinde güncel olarak tutulması, bu konudaki dağınıklığa son verilerek hizmetin daha etkili üretilmesi ve sunulması amaçlanmaktadır. Proje

³¹ A.g.k

³² A.g.k.

³³ www.nvi.gov.tr

kapsamında, Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) tarafından belediyeler ve il özel idarelerinde numaralama çalışmalarında görev alacak personelin eğitime tabi tutulması ve Türkiye genelinde numaralama çalışmalarının gerçekleştirilmesi ve bu çalışmanın tamamlanmasının ardından adres bileşenlerine sonradan değiştirilemeyecek sabit tanııtım numaralarının verilmesi, cadde ve sokakların isimleri değışse bile, sabit tanııtım numaralarının değışmeyeceği ele alınmaktadır.³⁴

Adrese ilişkin bilgilerin Nüfus Hizmetleri Kanunu ile nüfus olayları içerisinde yer alarak MERNİS veri tabanında tutulmasıyla birlikte, nüfus sayım ve tespitlerinde kesin sonuçlar her an ve ilave maliyet gerekmeksizin alınacaktır. Projenin uygulanmasından beklenen diğer faydalar ise şöyledir³⁵:

- Tebligatlar zamanında ve hızlı bir şekilde yapılabilecek ve bundan dolayı uğranılan mali kayıp önlenerek vergi gelirleri artacak.

- Herhangi bir alan çalışmasına gerek kalmadan yatırım ve planlamalar yerleşim yerine göre yapılabilecek.

- Okul, sağlık ocağı, hastane, spor tesisleri gibi yapılacak her türlü kamu yatırımı gerçek veriler ışığında yapılacak.

- Seçmen kütüklerinin güncellenmesi ve listelerin oluşturulması sistem üzerinden her an gerçekleştirilecek.

- Ulusal Adres Veri Tabanının oluşmasıyla birlikte ülkemizdeki bina, konut, işyeri sayılarının her an elde edilmesi mümkün olacak.

- Kamusal denetim mekanizmaları daha etkin çalışacak.

- Kent bilgi sistemleri dinamik bir yapıya kavuşacak. Acil servis birimlerinin hizmetleri hızlanacak.

- Dağıtım hizmetleri daha hızlı ve ekonomik yapılacak. Vatandaş-kurum arasındaki işlevsellik artacak.

- Adrese dayalı teknolojik uygulamalar daha etkili sonuç verecek.

- Kamu kurum ve kuruluşlarının entegre bir e-devlet yapısına ulaşmaları mümkün olacak.

³⁴ www.ansesnet.com, 01.09.2006

³⁵ **A.g.k.**

8. MERNİS Projesine Yöneltilen Eleştiriler

MERNİS Projesi, nüfus olaylarını ve nüfus hizmetlerini elektronik ortama taşıyarak bu alanda pek çok yarar sağlamaktadır. Ancak bu projeye gerek uygulaması gerekse hazırlanması hususunda birtakım eleştiriler yapılmıştır.³⁶

Öncelikle yapılan denemeler ve araştırmalara göre, projenin kişisel bilgilerin korunması konusunda yeterli güvenliğin sağlanmadığı ve projenin hayata geçmesinden sonra nüfus cüzdanlarının akıbetinin ne olacağının belirsizliğini koruduğu söylenmektedir.

Nüfus işlemlerinde daha önceden faks ücreti olarak alınan bedeller bugün aynı ad altında alınmaya devam edildiği belirtilmektedir.

Proje bütün valilik ve hükümet binalarına ulaştığı halde aynı iletişim alt yapısı üzerinden başta valilikler ve kaymakamlıklar olmak üzere diğer devlet organlarının da yararlanabilmesi kaynakların rasyonel kullanımı açısından önemlidir. Oysa bu yönde yapılan hiçbir çalışmaya rastlanılmamıştır.

Adli sicil, ikamet, sosyal güvenlik, maliye, vergi, askerlik gibi konularda kurumlar arası işbirliği sağlanamadığından bu konularda alınan hizmetlerde iyileşme gözlenememiştir. Örneğin sosyal güvenlik numarası, vergi numarası, maliye kişi numarası, ehliyet numarası, pasaport numarası vs numaraları bir tek numara haline getirilememiştir.

Yine devlet kurumlarınca yapılan işlemlerde nüfus cüzdanı örneği, ikametgâh il mühaberi, adli sicil kaydı gibi belgelerin isteniyor olmaya devam etmesi, MERNİS Projesinin amacına ulaşmadığı konusunda endişe uyandırmaktadır.

MERNİS Projesi sadece vatandaşlık hizmetlerinin değil, sosyal güvenlik, vergi, sağlık ve güvenlik hizmetleri gibi daha birçok hizmetin çekirdeğini oluşturmalıdır. Bu proje, özellikle kendisine yönelen bu talepleri gerekli alt yapıyı kurarak karşılamalıdır.³⁷

Bu eleştirileri artırmak mümkündür. Önemli olan bu sorunların çözülüp çözülmediği ve çözüldüyse nasıl çözüldüğüdür. MERNİS Projesi 31 yıllık bir projedir ve önemli olan bu projenin beklentilere ve eleştirilere nasıl cevap verdiğiidir.

³⁶ Hakan Yıldırım vd, **Her Şeyi E-İleştirdik**, Macar Yayıncılık, Ankara, 2003, s. 145-146

³⁷ Yıldırım vd, **a.g.k.**, s. 150.

Sonuç ve Öneriler

Uzun bir tarihe sahip olan projenin uygulanması da bir anda olmayacaktır. Bunda hem kamu yönetiminin geleneksel yapısının hem de vatandaşların geleneksel toplumsal hayatının etkili olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Elbette ki projenin uygulanabilirliğinin karşısında kaçınılmaz olan değişime direnç yer almaktadır. Bu yüzden yavaş yavaş belli aralıklarla projenin uygulanabilirliğinin sağlanması daha etkili olacaktır. Bu konuda projenin halka tam olarak tanıtılmaması da aslında önemli bir eksiklik. İşe buradan başlamak bu konuda atılacak adımlar içerisinde belki de en önemlisi olacaktır. Bunun dışında projenin amacı ve ilerlemesi açısından bakıldığı zaman özellikle işbirliği konusunda birtakım endişeler bulunmaktadır. Bunlara cevap olarak da E-Dönüşüm Türkiye Projesi Kısa Dönem Eylem Planı Sonuç Raporuna bakmak gerekir.

Raporda vergi, vatandaşlık ve sosyal güvenlik numaralarının birleştirilmesi hususunda gerekli altyapı çalışmalarının tamamlandığı, bu iş için özel olarak kullanılacak veri tabanı ve yazılımlarının hazırlandığı belirtilmektedir. Bugüne kadar yapılan çalışmalarda 630 kamu kurum ve kuruluşu ile elektronik ortamda vatandaşlık numarası eşleştirme çalışmalarının yapıldığı ve bu çalışmaların büyük ölçüde tamamlandığı söylenmektedir. Tüm bu işlemleri tamamlayıcı nitelikte olan Kimlik Paylaşımı Sistemi Projesinin Aralık ayında kullanıma açıldığı ve bu tarihten itibaren tek kimlik numarası kullanımında uygulayıcı kurumlar olan Maliye Bakanlığı ve Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığına bağlı genel müdürlüklerin ve 14 kamu kuruluşunun sisteme bağlanarak iş ve işlemlerini T.C. Kimlik Numarası üzerinden yapmaya başladıkları belirtilmektedir.³⁸

Yine bu raporda MERNİS Kimlik Paylaşım Sistemi ile vatandaş bilgilerinin paylaşılması konusunda da kamu kurum ve kuruluşlarının sistemle ilgili görüş ve talepleri alınarak değerlendirme çalışmalarının tamamlandığı belirtilmektedir. Kurum tarafından, alınan görüşler doğrultusunda çerçevesi belirlenen sistemin ihalesinin 9 Haziran 2004 tarihinde yapıldığı ve 27 Aralık 2004 tarihinde de sistemin çalışır durumda teslim alındığı ifade edilmektedir. Kurumların talepleri doğrultusunda sisteme uyum süreci başlatılmış bulunmaktadır.³⁹

³⁸ DPT, E-Dönüşüm Türkiye Projesi Kısa Dönem Eylem Planı Sonuç Raporu, s. 18.

³⁹ DPT, a.g.k., s. 18.

Kamu kurum ve kuruluşlarının aldıkları bilgilerin gizliliği esastır. KPS içerisinde elde edilecek olan bilgilerin güvenliği ile resmi iş ve işlemlerde kullanılmasının hukuki sonuçları bilgiyi alan kurumun sorumluluğundadır. Kimlik Paylaşımı Sistemi kapsamında nüfus kayıtlarından faydalanan görevliler de bu gizliliğe uymak zorundadırlar. Bu yükümlülük, kamu görevlilerinin görevlerinden ayrılmalarından sonra da devam eder. Kurum ve kuruluşlar belirlenen kullanıcılar dışında kişilerin KPS'yi kullanmasından sorumlu olacaktır.⁴⁰

Eleştirilen bir husus da güvenliğin ve gizliliğin nasıl sağlanacağı hususudur. Kimlik Paylaşım Sistemi güvenliği, kurum ve kuruluşlar ile Sanal Özel Ağ (Virtual Private Network - VPN) kurularak sağlanacaktır. Kimlik Paylaşım Sistemi kullanıcıları ile sistem arasında güvenli bir tünel kurularak, yüksek gizlilik seviyesindeki bilgilerin üçüncü kişiler tarafından gözlenebilmesi, hatalı yanıtların döndürülmesi engellenmiştir. Tünel ile kontrollü bir erişim ortamı yaratılarak sistemin bilinmeyen kaynaklardan gelecek saldırılara maruz kalması da engellenmiştir.⁴¹

Sonuç olarak MERNİS Projesi ne kadar eleştirilse ve bu konuda söylenen çok şey olsa da sağladığı faydalar göz ardı edilemez. Önemli olan burada MERNİS'in, KPS'nin ve Ulusal Adres Veri Tabanı Oluşturulması Projesinin çok iyi anlatılması gereken zamanın tanınması ve eleştirilere verilen cevapların iyi anlaşılmasıdır. Proje ile birlikte her bir vatandaşın kimlik bilgileri tek bir merkezde toplanmıştır. Her bir vatandaşa kimlik numaraları verilmiş bundan sonraki işlemlerinde bu numaralarının geçerli olacağı belirtilmiştir. Bu numara ile birlikte bireylerin nüfusla ilgili bir işleminde tekrar tekrar kayıtları yapılmaksızın istenilen bilgilere ulaşılmaktadır. Böylece hem bireyler açısından hem de kurumlar açısından zaman ve kaynak tasarrufu sağlanmakta, kırtasiyecilik azaltılmakta, maliyetler düşürülmektedir. Böylece yeni kamu yönetimi anlayışıyla istenilen daha az bürokrasi, daha etkin, verimli, hızlı ve kaliteli hizmet anlayışı gerçekleştirilmektedir.

⁴⁰ www.nvi.gov.tr

⁴¹ **A.g.k.**

Kaynakça

- Akkaya, Orhan, Ali Arifoğlu, “Mernis Kazandırıyor”, **TBD Bilişim Dergisi**, Yıl: 32, Sayı: 87, Eylül 2003, ss. 24-26.
- Başbakanlık Personel ve Prensipler Genel Müdürlüğü, “Mernis Projesi”, 20 Haziran 2002 gün ve 2002/22 Sayılı Genelge, <http://www.dpt.gov.tr>
- Devlet Planlama Teşkilatı, **E-Dönüşüm Türkiye Projesi Kısa Dönem Eylem Planı Sonuç Raporu**, DPT Yayınları, Ankara, 2005.
- Devlet Planlama Teşkilatı, **Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı Nüfus, Demografi Yapısı, Göç Özel İhtisas Komisyonu Raporu**, DPT Yayınları, Ankara, 2000.
- <http://www.ansesnet.com>, 01.09.2006
- <http://www.aysenissever.com> 30.06.2003
- <http://www.csgeb.gov.tr> 10.03.2003
- <http://www.hukuki.net>, 25.01.2004
- <http://www.istabip.org.tr> 14.07.2003
- <http://www.ntvmsnbc.com>, 15.07.2003
- <http://www.ntvmsnbc.com>, 19.07.2003
- <http://www.nvi.gov.tr>, 12.10.2005
- <http://www.nvi.gov.tr>, 19.11.2005
- <http://www.tbmm.gov.tr>, 08.10.2006
- İçişleri Bakanlığı Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü, **MERNİS**, İçişleri Bakanlığı Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü Yayınları, Ankara, 1998.
- Koca, Murat, “Kamu Kurum ve Kuruluşlarının Mernis Veri Tabanından Bilgi Alışverişinde Bulunabilmeleri Projesi ve Kimlik Paylaşım Sistemi Hakkında Teftiş Raporu”, <http://www.mahalli-idareler.gov.tr>, 13.06.2003.
- Küçükdumlu, Necati vd., “MERNİS Uygulamaları Çerçevesinde Nüfus İş ve İşlemlerinin Teftişine İlişkin Usul ve Esaslar Yeniden Belirlenmesi Hakkında Teftiş Raporu”, <http://www.mahalli-idareler.gov.tr>, 13.06.2003.
- Yıldırım, Hakan, Volkan Kaplan, Tuncay Çakmak, Cem Cihangir Üstün, **Her Şeyi E-İleştirdik**, Macar Yayıncılık, Ankara, 2003.